

Kitap Tanıtımı/Book Review

Morris S. Goodblatt, Jewish Life in Turkey in the XVIth Century: as Reflected in the Legal Writings of Samuel de Medina, The Jewish Theological Seminary of America, New York, 1952

Talha Kaan Ünlü*

(ORCID: 0000-0003-1924-4841)

Makale Gönderim Tarihi

19.05.2024

Makale Kabul Tarihi

27.05.2024

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Ünlü, T. K., "Kitap Tanıtımı/ Book Review: Morris S. Goodblatt, Jewish Life in Turkey in the XVIth Century: as Reflected in the Legal Writings of Samuel de Medina, The Jewish Theological Seminary of America, New York, 1952", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9/2 (Eylül 2024): 1744-1748.

APA: Ünlü, T. K. (2024). Book Review/ Kitap Tanıtımı: Morris S. Goodblatt, Jewish Life in Turkey in the XVIth Century: as Reflected in the Legal Writings of Samuel de Medina, The Jewish Theological Seminary of America, New York, 1952. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9 (2), 1744-1748.

"The Rashdam" olarak da bilinen Samuel de Medina 1505 ya da 1506 yılında Selanik'te doğmuştur. Ailesinin Portekiz'den geldiğine yönelik izlere rastlanmakla beraber köklerinin Kastilya bölgesine dayandığı kabul edilmektedir. Kastilya ile bu bağlantısı Medina soyadı ve Kastilya'da yer alan Medina del Campo bölgesiyle bağdaştırılır. Ailenin Kastilya'da gerçekleşen Yahudi karşıtı hareketler sebebiyle Portekiz'e

---

* Arş. Gör., Amasya Üniversitesi Merzifon İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Türkiye, talhakaanunlu@gmail.com.
Res. Assist. Amasya University, Merzifon Faculty of Economic and Administrative Studies, Department of Political Sciences and Public Administration, Turkey.

geçmiş olması mümkündür. Küçük yaşlarda babasını kaybederek abisi tarafından yetiştirilen Samuel de Medina, iki önemli hahamdan eğitim almıştır. Bu isimler yazılarında da sıklıkla bahsettiği Levi ibn Habib ve Joseph Taitazak'tır. Haham Levi pratik ve gerçekçi bir anlayışa sahip, halahaya sıkıca bağlı ve felsefi yorumlara karşıyken, haham Taitazak ise onun aksine bir kabalist ve hayalperestti. Felsefeye ve dini yorumların yumuşatılması görüşüne Haham Levi kadar kapalı değildi. Dini eğitim aldığı bu iki hahamın farklı düşüncelere sahip olması Samuel de Medina'nın kişiliği üzerinde etkili olmuş ve dini meselelere bakış açısında bir denge yaratmıştır.

Aldığı iyi eğitim sayesinde henüz yirmi beş yaşındayken halaha konusunda bir otorite olarak görülmeye başlayan Samuel de Medina, uzun yıllar boyunca Portekiz'de ve Selanik'teki *Gerush Sepharad* cemaatinde hahamlık yapmıştır. Ardından Selanik'te Doña Gracia Mendes tarafından kurulan *yeşivanın*¹ yöneticiliğini üstlenmiştir. Yürütmüş olduğu tüm bu görevler onun şehrin öne çıkan hahamlarından biri olmasına katkı sağlamıştır. 1567 yılında ise Selanik'teki en üst ruhani otorite haline gelmiştir. Kısa süre içerisinde namı imparatorluk içinde hızlıca yayılmış, Manastır, Plevne, Patra, Yanya, İnebahtı, Üsküp, Edirne ve İstanbul'dan sorular almaya başlamıştır. Bükreş, Belgrad, Sofya, Ragusa, Rodos, Venedik, Ancona gibi şehirler de Samuel de Medina'nın taleplerle karşılaştığı diğer yerlerdir.²

Morris S. Goodblatt kitabını beş ana bölüm olarak kaleme almıştır. Bu bölümlerden ilki olan *Rabbi Samuel de Medina and His Time (Haham Samuel de Medina ve Dönemi)* üç alt başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar *Backgrounds (Arkaplan)*, *The Jewish Community of Salonika (Selanik Yahudi Cemaati)* ve *The Life of Samuel de Medina (Samuel de Medina'nın Hayatı)*'dir. Samuel de Medina ve eseri hakkında genel bilgi verilmesi ve eserin öneminin vurgulanmasıyla başlayan bölüm döneme

---

¹ Yeşiva kelimesi Tora, Mişna ve Talmud'un ileri derecede incelendiği akademiler olarak tanımlanabilir. Yusuf Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi Cilt 3*, (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2002), 783.

² Morris S. Goodblatt, *Jewish Life in Turkey in the XVth Century as Reflected in the Legal Writings of Samuel de Medina*, (New York: The Jewish Theological Seminary of America, 1952), 24-26; Samuel Morell, "Medina, Samuel Ben Moses de", *Encyclopedia of Jews in the Islamic World*, eds. Norman A. Stillman and others; http://dx.doi.org/10.1163/1878-9781_ejwv_COM_0014990 (erişim 12 Mart 2024).

ve bölgeye yönelik sunduğu izlenimler noktasında dikkat çekicidir. İkinci alt başlık Selanik Yahudi cemaatini konu almakta ve şehrin tarihinin anlatımıyla başlamaktadır. Burada can alıcı nokta Selanik'in bir Yahudi şehri olarak nitelendirilmesidir. Şehrin erken dönem tarih anlatısında Tudelalı Benjamin'in aktardıklarına referans verilir. Şehirdeki ilk Yahudi varlığı, yeni Yahudilerin göçleri, şehrin Osmanlılar tarafından fethi ve sonraki dönemlerde gerçekleşen siyasi gelişmelerin Yahudi topluluğu üzerindeki etkisi aktarılır. Buna ek olarak farklı Yahudi cemaatleri, bu cemaatler arasındaki bölünmeler, on altıncı yüzyılda Selanik'teki hahamlar, külliye modeline benzer bir kurum olan *Talmud Torah* hakkında bilgi verilir. O dönem gerçekleşen felaketler ve Yahudi yerleşim yerleri de eserde geçmektedir. Eser, Osmanlı hakimiyeti öncesi ve sonrasında Yahudilerin Selanik'teki varlıklarına yönelik bir kıyaslama yapma noktasında vazgeçilmez kaynaklardan biridir. Bölümün sonlarında Samuel de Medina'nın kısa bir biyografisi yer almakta ve bu doğrultuda hayatı, dini faaliyetleri, cemaat liderliği, ortaya koyduğu eserleri ve diğer hahamlarla olan fikirsellik farklılıkları üzerinde durulmaktadır. Bu kısım, eseri şekillendiren Samuel de Medina'nın hayatı hakkında bilgi edinme ve böylece responsasını daha doğru değerlendirme noktasında faydalı olacaktır.

Economic and Communal Affairs (Ekonomik ve Toplumsal İşler) başlıklı ikinci bölüm de üç alt başlıktan oluşmaktadır. Bu alt başlıklar *Economic Conditions (Ekonomik Koşullar)*, *Communal Organization (Toplumsal Organizasyon)* ve *How the Jewish Community Functioned (Yahudi Cemaati Nasıl İşlemekteydi)* olarak sınıflandırılmıştır. Bölüm, Yahudilerin ekonomik hayatına yöneliktir ve onların ticari faaliyetleri, kredi, ithalat, ihracat işlemleri, meslekleri, sektörleri ve hayat standartları hakkında bilgi vermektedir. İlerleyen satırlarda Yahudilerin cemaat içi örgütlenmelerini, yöneticilerini ve yöneticilerin yetkilerini değerlendirerek cemaat organizasyonlarına değinmektedir. Bunun yanı sıra cemaatler, cemaatler arası ilişkiler ve sinagoglar kitaba konu olmuştur. Son alt başlıkta ise Yahudi cemaatinin yapısı, vergi sistemi, yargılamalar, aforoz gibi konular göze çarpmaktadır. Bu bölüm Osmanlı İmparatorluğu'nun Yahudilere sunduğu özgürlüğü ve iç bağımsızlığı görme noktasında önemlidir. Farklı sektörlerde çalışan Yahudiler özel durumlar dışında mesleki kısıtlamaya maruz kalmamış, içişlerinde bağımsız olmuş ve diledikleri gibi örgütlenebilmişlerdir.

Üçüncü bölüm *Religious and Social Life (Dini ve Sosyal Hayat)* başlığını taşımakta ve üç alt başlıktan oluşmaktadır. Gelenek ve dini ritüellerin aktarıldığı bu bölüm evlilik, aile ilişkileri ve eğitim gibi önemli konuları içermektedir. Son alt başlık ise *marranoların*³ Osmanlı topraklarına gelişlerini, dini statülerini anlatmakta ve marranoların o dönemki önemli isimlerinden olan Doña Gracia Mendes'in kız kardeşiyle yaşadığı anlaşmazlığa değinmektedir. Bu bölüm o dönemki Yahudilerin inanç ve geleneklerini öğrenebilmek açısından çok önemli olmakla beraber Osmanlı'ya olan marrano göçlerinin izini sürmek, nüfus değişimini takip etmek ve marranoların dış bağlantılarını keşfetmek yönüyle de literatüre büyük bir katkı sağlamaktadır.

Relations with Non-Jews (Yahudi Olmayanlarla İlişkiler) başlıklı dördüncü bölüm Yahudi cemaatinin sultanla, idarecilerle, Müslümanlarla ve diğer azınlıklarla olan ilişkilerini içermektedir. Sultanın Yahudilere yönelik tutumunu analiz etme anlamında büyük önem taşımaktadır. Bu bölümün bir Yahudi tarafından yazılması ve Osmanlı tarih yazımıyla ilişkisinin olmaması objektif bir yorum yapılmasına olanak vermektedir. Farklı bakış açıları tarafsız şekilde aktararak yeni fikirler sunacak çalışmalar şüphesiz Osmanlı-Yahudi çalışmalarına büyük katkı sağlayacaktır. Bölümün ilerleyen satırlarında Yahudiler ve kölelik hususu ele alınmış, son satırlarda ise Yahudi kıyafetlerinden bahsedilmiştir.

Kitabın son bölümünü oluşturan *Illustrative Responsa* başlığı altında ise diğer dört bölümden bağımsız olarak on sekiz responsa örneği eklenmiştir. Bu responsalar dini, ekonomik, toplumsal konulara yönelik farklı örneklerdir ve bu tür edebi kaynakları tanımak, mantığını kavrayabilmek ve hâkim olabilmek açısından güzel örneklerdir.

Samuel de Medina'nın ilk responsa koleksiyonu 1589 yılında yayınlamıştır. İki bölüm halinde çıkan ilk baskı *Piske ha-Rashdam* adıyla çıkmıştır. Baskının kalitesizliği ve çok sayıda yazım hatası içermesi sebebiyle oğlu Moses babasının ölümünün ardından eseri *She'elot u-Teshubot Maharashdam* başlığıyla yeniden yayınlamıştır. Bu ikinci

---

³ Orta çağ İspanya'sında ortaya çıkan marrano kelimesi dini baskılardan kurtulmak için Hıristiyanlığı benimseyen Yahudiler için kullanılmaktadır. Carsten Colpe, "Marranos", *Encyclopedia of Christianity Online*; http://dx.doi.org/10.1163/2211-2685_eco_M121 (erişim 12 Mart 2024).

basımda responsa yeniden sınıflandırılmış ve düzenlenmiştir. Bu baskı 1595 veya 1596 yılında Selanik'te üç cilt olarak yayımlanmıştır.⁴

Sonuç olarak Morris S. Goodblatt'ın Samuel de Medina'nın notlarına dayanarak yazdığı eseri on altıncı yüzyıl Osmanlı-Yahudi tarihine yönelik en önemli kaynaklardan biridir. Özellikle Selanik bölgesindeki Yahudi cemaatine yönelik çok değerli bilgiler vermektedir. Cemaatin nüfusu, işleyişi, yaşam şartları ve dış ilişkileri noktasında sunulanlar uluslararası literatüre büyük katkı sağlamıştır. Goodblatt, büyük emek vererek hazırladığı bu kitapta fazla bilinmeyen birçok konuyu açığa çıkarmanın yanı sıra bu alandaki araştırmacıların da yolunu açmıştır.

Türk literatüründe özellikle erken modern dönem Osmanlı-Yahudi tarihi çalışma alanındaki eksiklik göze çarpmaktadır. Goodblatt tarafından İngilizce olarak basılan kitap, alanın en temel kaynaklarından biri olup Türk literatüründe yeteri kadar tanınmamaktadır. Bu kısa tanıtım aracılığıyla Türk literatüründe yeterince bilinmeyen bu eserin fark edilerek yeni çalışmalara kaynak teşkil etmesi ümit edilmektedir.

Kaynakça

Besalel, Yusuf, *Yahudilik Ansiklopedisi Cilt 3*, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2002.

Colpe, Carsten. "Marrano," *Encyclopedia of Christianity Online*, http://dx.doi.org/10.1163/2211-2685_eco_M121 (erişim 12 Mart 2024)

Goodblatt, Morris S., *Jewish Life In Turkey in the XVth Century As Reflected In The Legal Writings of Samuel De Medina*, New York: The Jewish Theological Seminary of America, 1952.

Morell, Samuel, "Medina, Samuel ben Moses de," *Encyclopedia of Jews in the Islamic World*, https://referenceworks.brillonline.com/entries/encyclopedia-of-jews-in-the-islamic-world/*-COM_0014990 (erişim 12 Mart 2024).

Safrai, Shmuel, "Halakha", *The Literature of the Sages*, Leiden: Brill 1987, https://doi.org/10.1163/9789004275133_004 (erişim 12 Mart 2024).

Bacher, Wilhelm and Lauterbach, Jacob Zallel, "She'elot U-Teshubot ("questions and answers," or "interpellations and decisions")," *Jewish Encyclopedia Online*, <https://www.jewishencyclopedia.com/articles/12692-responsa> (erişim 12 Mart 2024).

⁴ Goodblatt, *Jewish Life in Turkey*, 28.